

“Μένουμε Ευρώπη” ή, αλλιώς, ευρωφανατισμός

Protagon, 28/06/2015

Σε πρόσφατο άρθρο του, ο Αριστείδης Χατζής υποστηρίζει ότι η Ελλάδα βρίσκεται στα πρόθυρα ενός εθνικού διχασμού, όπου ‘οι πάντες... δεν αντιμετωπίζουν πλέον τους αντιπάλους ως πεπλανημένους, ανόητους ή αδαείς. Αλλά ως εχθρούς.’ Ανάμεσα σε αυτούς που πάσχουν από αυτή την ιδιότυπη μορφή ιδεολογικής παράνοιας, γράφει, συγκαταλέγονται και μονάδες από τον ‘ευρωπαϊκό, εκσυγχρονιστικό χώρο, τον κατεξοχήν φορέα των ιδεών του Διαφωτισμού, κυρίως της ανοχής.’ Και καταλήγει εκφράζοντας την επιθυμία του να ‘παραμείνει η χώρα [τ]ου στην Ευρωζώνη, στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά κυρίως... να συνεχίσει να συμμετέχει στην ευρωπαϊκή παράδοση του Διαφωτισμού, του ορθού λόγου, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και κυρίως της ανοχής.’

Δυστυχώς το άρθρο του κου Χατζή εκφράζει μια ιδεολογική παθογένεια παρόμοια με αυτή που κατακρίνει.

Αυτή η παθογένεια επιτρέπει στο επιχείρημά του να ξεκινάει από μια προφανώς αληθή προκείμενη και να καταλήγει σε ένα προφανώς ψευδές συμπέρασμα. Η προφανώς αληθής προκείμενη είναι ότι όποιος θεωρεί τον ιδεολογικό του αντίπαλο εχθρό, είτε δεν έχει καταλάβει κάτι σωστά, είτε έχει παθολογικό πρόβλημα. Κάθε έκφραση άποψης ιδεολογικού περιεχομένου, στο βαθμό που δεν βλάπτει ή φιμώνει τρίτους, είναι συνήθως άξια σεβασμού, και πάντα ανοχής και προστασίας. Το προφανώς ψευδές συμπέρασμα είναι ότι η σημερινή Ευρωζώνη είναι φορέας της ευρωπαϊκής παράδοσης ‘του Διαφωτισμού, του ορθού λόγου, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και κυρίως της ανοχής.’

Αλλά ας τα πάρουμε με τη σειρά, ξεκινώντας από τον

Διαφωτισμό. Σύμφωνα με τον σημαντικότερο φιλόσοφο της νεωτερικότητας, τον Ιμμάνουελ Καντ, ο διαφωτισμός είναι η 'ανάδυση του ανθρώπου από την ανωριμότητα που ο ίδιος επιβάλλει στον εαυτό του.' Στο διάσημο δοκίμιο του 'Τι είναι διαφωτισμός;' ο Καντ υπερασπίζεται την ελευθερία του τύπου και πρεσβεύει ότι αυτή η ελευθερία είναι αναγκαία για την αξιοπρεπή μεταχείριση του πολίτη από το κράτος. Σύμφωνα με τον Καντ, ο εργοδότης που φωνάζει 'μη σκέφτεσαι, δούλευε!' δεν προάγει τον σκοπό της ελευθερίας. Το ίδιο ισχύει για τον κληρικό που φωνάζει 'μη σκέφτεσαι, πίστευε!' και τον φοροεισπράκτορα που φωνάζει 'μη σκέφτεσαι, πλήρωνε!'. Ο ρόλος της Ευρωζώνης σε σχέση με την Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια ήταν, στην καλύτερη περίπτωση, ανάλογος με του στρυφνού Πρώσου φοροεισπράκτορα. Ωστόσο, αν είμαστε ειλικρινείς, τότε πρέπει να πάμε ένα βήμα παρακάτω: η τρόικα έδρασε κυρίως σαν κλητήρας για το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο.

Ορθός λόγος; Μια από τις φιλοδοξίες του ορθολογισμού του 17ου και 18ου αιώνα, όπως εκφράζεται στον Ντεκάρτ ή στον Λάιμπνιτς, ήταν η θεμελίωση των επιστημών στην απόδειξη, στα στοιχεία και στην αξιόπιστη μέθοδο. Ωστόσο κανένα αξιόπιστο εγχειρίδιο οικονομικής θεωρίας δεν προτείνει δημοσιονομικά πλεονάσματα ως τρόπο αντιμετώπισης της ύφεσης. Ο αποκεφαλισμός δεν είναι θεραπεία για τον πονοκέφαλο. Γι'αυτόν τον λόγο είναι δύσκολο να βρει κάποιος έστω και ψήγματα ορθού λόγου στις πρόσφατες προτάσεις των δανειστών, συμπεριλαμβανομένης της επιμονής τους σε πρωτογενή πλεονάσματα. Εκτός κι αν 'ορθός λόγος' σημαίνει 'ό,τι ενισχύει το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο', πράγμα που λύνει κάθε απορία, αλλά δεν βοηθάει το επιχείρημα του κου Χατζή.

Ελευθερία; Τα τελευταία πέντε χρόνια οι Έλληνες έχουν χορτάσει από ελευθερία. Μάλιστα οι Έλληνες συνταξιούχοι απολαμβάνουν τόση ελευθερία που πλέον έχουν τη δυνατότητα να φτάνουν μέχρι τον πάτο του κάδου απορριμάτων

για να βρουν φαγητό. Μαζί τους οι άνεργοι, που έπιασαν κι αυτοί ανεμπόδιστοι πάτο. Πλούσιοι και φτωχοί, καπιταλιστές και προλετάριοι, όλοι απολαμβάνουν εξίσου την ελευθερία να κοιμηθούν στον δρόμο, κάτω από γέφυρες, μέσα σε χωματερές, ακόμα και μέσα στους ίδιους τους κάδους σκουπιδιών. Έχουν επίσης την ελευθερία να φιλήσουν το χέρι της κας Μέρκελ, του κου Πούτιν, ή όποιου τραμπούκου επιδείξει θέληση να τους δανείσει χρήματα. Η ελευθερία που έδωσε η Ευρωζώνη στην Ελλάδα τα τελευταία πέντε χρόνια είναι η ελευθερία που χαρίζει ο δεσμοφύλακας στον φυλακισμένο όταν του πετάει ένα ξεροκόμματο.

Δημοκρατία; Κανένα εγχειρίδιο δημοκρατικής θεωρίας δεν θεωρεί το Βρετανικό Raj, την αποικία δηλαδή των Βρετανών στην Ινδία, ένα είδος δημοκρατικής διακυβέρνησης. Ωστόσο η ηγεσία της Ευρωζώνης τα τελευταία πέντε χρόνια φέρεται στην Ελλάδα—και σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής περιφέρειας—ακριβώς όπως φερόταν ο Κάνινγκ και ο Σάλισμπερι στην Ινδία: κάθε υποψία πλεονάσματος κατάσχετα για να τροφοδοτήσει εμπορικά και χρηματοπιστωτικά ελλείμματα στο κέντρο. Δεν έχει ιδιαίτερη σημασία αν ο τοποτηρητής λέγεται Λόρδος Κάνινγκ ή Πόουλ Τόμσεν ή αν ο κεντρικός τραπεζίτης λέγεται Μόνταγκιου Νόρμαν ή Μάριο Ντράγκι. Ούτε έχει τόση σημασία ότι σήμερα οι εκβιασμοί της Ευρωζώνης διαμεσολαβούνται με τραπεζικά εμβάσματα αντί για κανόνια. Η δομή είναι η ίδια και η δημοκρατία το ίδιο απύσχα.

Ανοχή; Ας είμαστε ειλικρινείς: η Ευρωζώνη επέτεινε τη λιτότητα στην Ελλάδα. Και μαζί με τη λιτότητα ήρθε η μεγαλύτερη έκρηξη στην ξενοφοβία και τον ρατσισμό των τελευταίων εβδομήντα ετών. Δεν είναι τυχαίο ότι, στις οικονομικά πιο αδύναμες ευρωπαϊκές χώρες που έχουν πάρει μέρος σε διαρθρωτικά προγράμματα εμπνευσμένα από το ΔΝΤ και την ΕΚΤ—όπως η Ουγγαρία και η Ελλάδα—οι δρόμοι έχουν γεμίσει με νεοναζί. Ο Σαχζάτ Λουκμάν και ο Παύλος Φύσσας είναι μόνο δύο θύματα της βαρβαρότητας που ξερνάει ο Ευρωπαϊκός καπιταλισμός από το 2008. Ακόμα κι αν ο κος Χατζής έχει

δίκιο ότι η Ευρωζώνη ξεκίνησε ως φορέας ανεκτικότητας—πράγμα καθόλου προφανές—σήμερα είναι κάτι πολύ χειρότερο.

Με τον κο Χατζή συμφωνούμε σε ένα πράγμα: η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε, από το 1957 μέχρι το 2000, το πιο επιτυχημένο παράδειγμα υπερεθνικής δημοκρατίας στη σύγχρονη ιστορία της Ευρώπης. Αυτό που δεν κατάφερε η Ιερή Συμμαχία του 19ου αιώνα με καταπίεση και απολυταρχία το πέτυχε η ΕΕ του 20ου με ειρήνη και ανθρώπινα δικαιώματα. Ωστόσο αυτό δεν αναιρεί όλα όσα έχουν συμβεί από το 2008 και μετά. Για την ακρίβεια, δεν είναι υπερβολή να πει κάποιος ότι η ΕΕ έχει μετεξελιχθεί, από Ιερή Συμμαχία για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε Ιερή Συμμαχία για την προστασία του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου. Αυτό κατά πάσα πιθανότητα θα οδηγήσει, αργά ή γρήγορα, στη διάσπασή της.

Όσα έχω πει είναι λίγο πολύ κοινοτοπίες. Τα γνωρίζουν όλοι όσοι έχουν στοιχειώδη γνώση της πρόσφατης ευρωπαϊκής ιστορίας. Για ποιο λόγο δεν αναγνωρίζονται στα πλαίσια του επιχειρήματος του κο Χατζή; Προτείνω την εξής εξήγηση: η κατακλείδα του άρθρου του, και ακόμα περισσότερο οι θέσεις όσων μετέχουν στο 'Μένουμε Ευρώπη', είναι εκφάνσεις ευρωφανατισμού. Ο ευρωφανατισμός είναι ένα είδος αμυντικού μηχανισμού, όπως το σύνδρομο της Στοκχόλμης, όπου το θύμα παύει να αναγνωρίζει τον θύτη ως θύτη, ή οδηγείται σε ταύτιση με αυτόν. Ως μεροληψία σκέψης, ο ευρωφανατισμός μεταφράζεται σε ανικανότητα διάκρισης ανάμεσα στη φιλία και την ομηρεία, ανάμεσα στο σεξ και τον βιασμό. Σύμφωνα, είναι πολύ άσχημο να σε κρατάει όμηρο κάποιος που θεωρούσες φίλο. Όμως η λύση δεν είναι να πείσεις τον εαυτό σου ότι δεν είσαι όμηρος. Το πρώτο βήμα είναι να αναγνωρίσεις ότι δεν είναι πια φίλος σου. Το δεύτερο είναι να αποδεσμευτείς από αυτόν. Κατά συνέπεια, το πρώτο βήμα της απελευθέρωσης της Ελλάδας από την ομηρεία των τελευταίων πέντε ετών είναι η αναγνώριση της βιαιοπραγίας που υφίσταται. Και το δεύτερο είναι η αποδέσμευσή της από τη ζώνη του ευρώ.